

Úvod do studia geografie

**PROČ PĚSTOVAT GEOGRAFII, PROČ UČIT
ZEMĚPIS ?**

Před zahájením dnešního tématu je třeba si položit následující otázky:

- Co je to věda ?
- Co je to geografie ?
- Co je to zeměpis ?

Proč?

- Geografie je jednou z nejstarších věd. Věnovali se jí již staří Řekové před dvěma tisíci lety.
- Řekové jí dali i dnešní název „gé“ – Země, „grafó“ – psát.
- Mnoho názvů jednotlivých věd si ponechává svůj původní význam, nejinak je tomu i u geografie.
- Dávni geografové a cestovatelé sloužili sloužili např. novým panovníkům, kteří chtěli ovládat nová území atp.
- Současní geografové se podílejí např. na plánování a rozvoji různých území, pomáhají spravovat přírodní zdroje, studují volební systémy, šíření chorob apod.
- Ukazují, jak důležité jsou geografické znalosti pro zachování života a jeho radostí.

The header features a collage of images: a white flower on the left, a butterfly in the center, and blue rocks on the right. A solid orange bar is positioned below the collage. The background of the slide is a light gray gradient.

Vývoj geografie

Vývoj geografie- 1. období – starověk

- celkem 5 období podle objektu geografie
- geo –grafie (země – pis),
- 1. období – starověk
 - zatím je omezený obsah poznání, proto vědy ještě málo strukturované
 - objektem geografie je celá Země
 - teoretické úvahy o tvaru, rozměrech Země, postavení Země jako planety
 - popis povrchu souše a moří

2. období: středověk až 19. století,

- úpadek vědy na pomezí starověku a středověku, proto se vytrácí první aspekt starověkého období
- objekt geografie – dvojrozměrný povrch souše a oceánů
- smyslem je poznat jej (mapování, popis)
- vrcholné období velkých zeměpisných objevů
- období inventarizace jevů dostupných běžnému pozorování
- *úkol: nastudovat velké zeměpisné objevy*

3. období:

19. století až polovina 20. století

- období vědecké analýzy, poznání a pochopení jevů (nejen inventarizace)
- nutnost hluboké analýzy jevů se odrazila v diferenciaci dosud jednotné vědy na dílčí specializované analytické obory (pedogeografie, klimatologie, geomorfologie) a samostatné vědy (geologie, meteorologie atd.)
- nutnost pochopení jevů - objektem geografie není už jen dvojrozměrný povrch, ale trojrozměrné geosféry planety Země (např.litosféra, biosféra, atmosféra)

4. období, jednotlivé krajiny planety Země – období syntézy poznatků, třetí čtvrtina 20. st.

- Země, její sféry se nechovají nezávisle, právě naopak, proto po hluboké analýze jevů nastupuje období syntézy poznatků,
- důraz na vnitřní provázanost geosfér v krajině
- objektem geografie je krajina jako celek
- toto směřování vede k potřebě jednotné geografie

Vývoj geografie, 5. období, krajinná sféra Země, od 80. let 20 st. dosud

- pokračující syntetické zaměření geografie
na globální celek - krajinnou sféru Země

Vývoj geografie

Stručněji vystihuje vývoj geografie Holeček:

- Geografie v období antiky začala **etapou objevování**.
- Když byly víceméně známy všechny části naší planety nastává **etapa popisu**.
- Další etapu můžeme nazvat jako **etapu vysvětlování**.
- Poslední etapa by se dala nazvat jako **etapa prognózování**.

(Podle Holeček, M. a kol., 2001, s. 13)

-
- Geografie v období antiky začala **etapou objevování**.
 - Když byly víceméně známe všechny části naší planety nastává **etapa popisu**.
 - Další etapu můžeme nazvat jako **etapu vysvětlování**.
 - Poslední etapa by se dala nazvat jako **etapa prognózování**.

(Podle Holeček, M. a kol., 2001, s. 13)

Geography is changing

Současná geografie se zabývá např.:

- Dálkovým průzkumem Země a Geografickými informačními systémy;
- Mapováním;
- Lidmi a prostředím;
- Ekonomickými aktivitami a vývojem;
- Světovými událostmi;
- Přírodními procesy a krajinou;
- Kulturou;
- Řízením a rozhodováním v oblasti životního prostředí.

Věda

Věda je procesem systematického racionálního průzkumu reality a poznávání jejich zákonitostí prostřednictvím soustavy zobecňujících pojmů, hypotéz a teorií. (Mečiar 2005)

Věda

Jinými slovy:

- Věda je nepřetržitý proces lidského poznávání přírody, společnosti, člověka, lidského myšlení a kultury.

Je geografie vědou?

Co je to věda?

Věda versus lidské poznávání

Věda: na základě abstraktního myšlení a teoretické činnosti

- systematické
 - racionální
 - a metodické vyvozování
 - zobecňování
- } nových poznatků

Věda

- Věda nastoluje požadavek
 - obecného poznání, na základě něhož lze v nepřehledném světě
 - oddělit podstatné od nepodstatného
 - a určit obecně platné zákony.
- tyto zákony dovolují předvídat, předpovědi modelovat atd.

Základní metody vědy

- vědecké pozorování
 - analýza
 - syntéza
 - indukce
 - dedukce
-
- Úkol – definice jmenovaných metod

-
- Od novověku je věda založena na představě zákonitého (a matematizovatelného) chování skutečnosti, která se:
 - odhaluje hypotézou,
 - ověřuje experimentem.
 - zobecňuje v teorii

Věda v euroamerické civilizaci

- v euroamerické společnosti je od 17.st. privilegována věda oproti jiným formám poznání (mimovědní poznání)

Vědy a jejich dělení

- Vědy se liší objektem studia, předmětem studia, metodami.
- Podle metod se vědy dělí:
 - formální (matematika a logika)
 - přírodní
 - humanitní
- Podle stupně obecnosti:
 - teoretické a aplikované

Vývoj vědy

- Dějiny vědy jsou posety odloženými hypotézami překonanými teoriemi i platnými teoriemi. V geografii to může být např.:
- Země jako plocha;
- Geocentrická teorie;
- Heliocentrická teorie;
- Wegenerova teorie kontinentálního driftu.

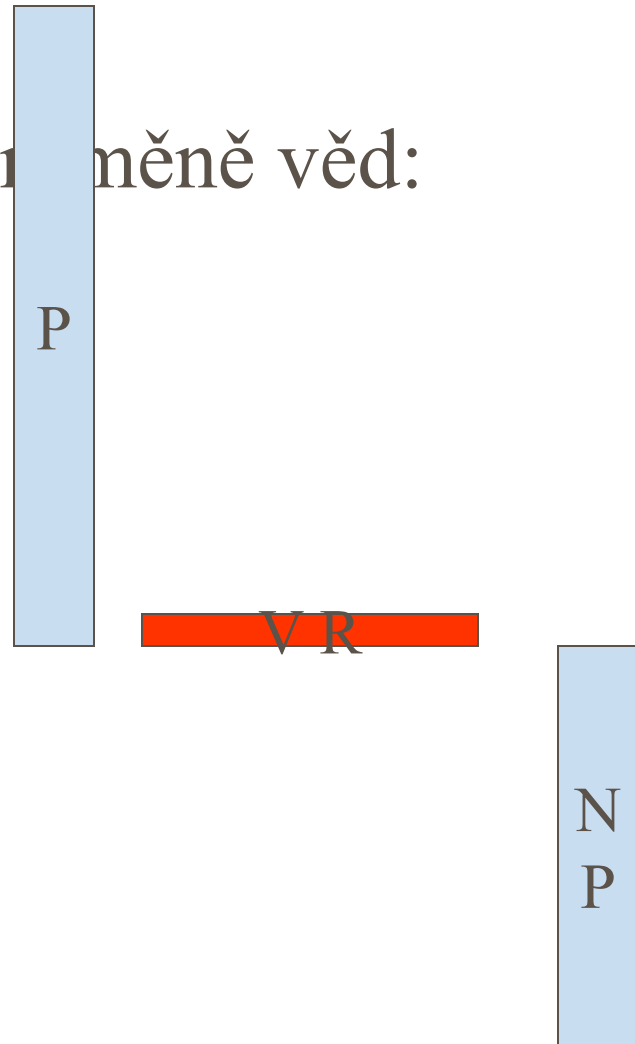
Kuhn

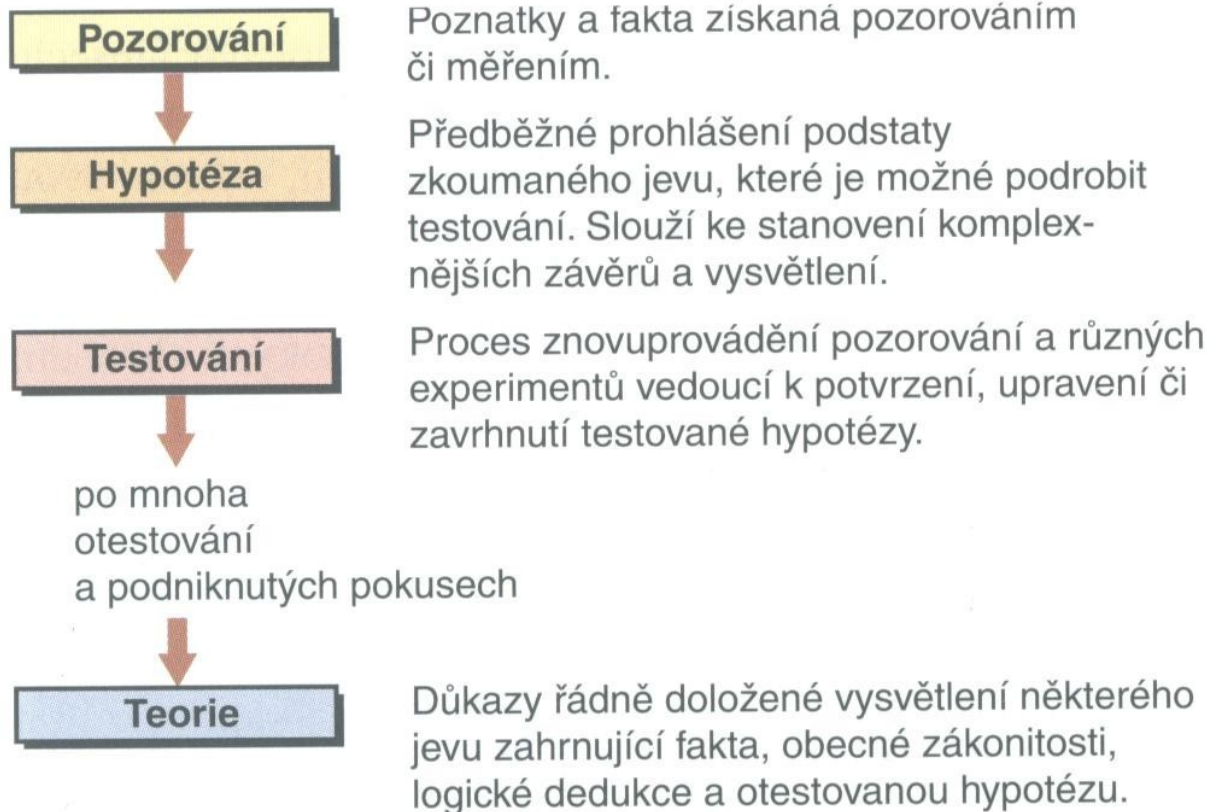
- T. S. Kuhn přinesl přesvědčivé argumenty i o tom, že pokrok vědeckého poznání není přímočarý,
- nýbrž že je čas od času přerušován zásadními zvraty – vědeckými revolucemi, při nichž dochází k revizi samotných základů dosavadního vědění. Vědecké poznání nesměruje k nějaké jediné Pravdě o světě
- **Paradigma – vědecká revoluce – nové paradigma**
 - Podrobněji čas. Vesmír 9/2008,
 - Kniha T.S. Kuhn: Koperníkovská revoluce

Vývoj vědy

- teorie T.S. Kuhna o přeměně věd:
- paradigma
- vědecká revoluce
- nové paradigma

Vědecký výzkum

hypotéza

- Hypotéza, domněnka, předpoklad.
- výchozí, dosud ale neprokázané tvrzení, které se předkládá na zkoušku k ověření (experimentem, zkušeností).
- Pracovní hypotézy ukazují další cestu vědeckého zkoumání, mohou se stát základem vědecké teorie

TEORIE

Řádně doložené objasnění některého přírodního (sociálního) jevu, které zahrnuje fakta, zevšeobecněné zákony, logické dedukce a otestované dílčí hypotézy

Teorie není dohad nebo tušení,
ale vysvětlení vycházející z rozsáhlého
pozorování , experimentů a tvořivých úvah

Příklady:

- heliocentrická teorie,
- teorie deskové tektoniky,
- teorie evolučního vývoje organismů

PARADIGMA

- **určitý vědecký styl dané epochy či vědeckého společenství**
- **souhrn všeobecně uznávaných teoretických a metodologických předpokladů, postupů v určité etapě vývoje vědeckého bádání.**

Geografie

Geografie a její definice

- ❑ **Geografie je vědu zkoumající zákonitosti vývoje krajinné sféry a jejích objektů, zvláště vztahy územní diferenciaci a integrace**
- ❑ **Geografie je vědou studující prostorové rozšíření jevů v krajinné sféře Země, jejich vzájemnou interakci a vývoj v čase. (Wikipedia)**

Geografie a její definice

- ❑ **Geografie jako vědecká disciplína se snaží pochopit časoprostorové vztahy mezi objekty krajiny. Studuje – s důrazem na polohu – souvislosti a vzájemné vazby mezi lidmi a prostředím. Geografie zkoumá, jak se mění přírodní prostředí, jak se mu lidé a jejich činnost přizpůsobují a jak je naopak ovlivňují. Musí přitom vhodně využívat a kombinovat znalosti z pestré škály značně odlišných vědních oborů.**

Geografie

- Je založena na schopnosti **geograficky myslet** –
- tj. jasně formulovat nejrůznější prostorové vlastnosti geografických jevů, schopnost systematicky třídit, analyzovat, aplikovat geografické teorie, provádět syntézy, realizovat modely.
- Základem geografického myšlení je zejména schopnost **klást geografické otázky** a hledat na ně odpovědi.

Různý pohled na svět

- Na integrované terénní praxi v Rumunsku v obci Rimetea měli studenti čas na prohlídku, při které si pořídili dokumenty z této vesnice.
- Z fotografií je jasně zřetelný náhled lidí z různým zaměřením na sledovanou realitu. V našem případě jde o pohled geografický a umělecký.

Š. Prokop

L. Dvořáková

Z výše uvedeného by se dalo usoudit, že geografie není jen „pouhou vědou“, ale:

„Geografie je životní styl“

Zařazení geografie

- Geografie je vědou na rozhraní věd přírodních a společenských,
- skupina věd o Zemi
- soubor metod
- objekt studia příp. předmět studia

Co je to zeměpis ?

Zeměpis je předmět, který se snaží charakterizovat různá území včetně rozmístění lidí, jevů a událostí. Studuje interakce mezi člověkem a prostředím v různých podmínkách. Charakteristická je především její obsahová a metodická šíře, přejímání poznatků různých oborů přírodních a sociálních věd a její zájem na budoucím utváření vztahů mezi lidmi a prostředím.“ (Kühnlová 1996, s. 48.)

UČIT ZEMĚPIS ?

NEBO

VZDĚLÁVAT ZEMĚPISEM ?

Učení zeměpisu často představuje

- Zaměření na místopis, tedy jen popis míst;
- Na povídání o světě, i když pomocí barevných ilustrací, map či obrázků;
- Zaměření na encyklopedický přehled regionální geografie.

Vzdělávání zeměpisem spočívá

- V integraci přírodovědných poznatků v jeho fyzickogeografické části;
- V integraci humanitních poznatků ve své socioekonomické části.
- Integrované úsilí pak pokračuje ve třech směrech:

Vzdělávání zeměpisem

- Zabývá se interakcí společnosti a přírody analýzou krajinných ekosystémů v kulturní krajině a environmentálními tématy, tedy životním prostředím;
- Řeší integritu kulturních, sociálních, ekonomických, environmentálních a politických témat na regionální a lokální úrovni;
- Orientuje se především v souvislostech, návaznostech trvale udržitelného rozvoje, které spočívá ve vzájemném vstřícném přístupu ochrany přírody a socioekonomického vývoje v kvalitativním smyslu, nikoliv v růstu za každou cenu.

Školní vzdělávání

- Zásadní otázkou školního vzdělávání je jeho využitelnost pro život, k čemuž musí přispívat všechny předměty.